

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2735>

Number: 32 , p. 267-289, Winter III 2015

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER LİSANS PROGRAMI ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

VIEWS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES ON SOCIAL STUDIES UNDERGRADUATE PROGRAM

Yrd. Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi

Özet

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programından yeni mezun olan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim - öğretim yılının son iki haftasında Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden kolay ulaşılabilir yönetime göre seçilen yedi farklı üniversiteden araştırmaya gönüllü olarak katılan Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde öğrenim gören ve mezun olmak üzere olan 154 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri açık uçlu sorular yardımıyla toplanmıştır. Öğretmen adaylarının sorulara verdikleri yazılı cevaplar betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının üniversitede aldıkları eğitim ve öğretimi mesleki yeterlilikleri için yeterli görmedikleri ve mesleki yeterlilikleri için aldıkları derslerden ve öğretim elemanlarından daha fazla beklenti duydukları söylenebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının programları içerisinde gördükleri derslerin uygulama ağırlıklı, ders içeriklerinin uygulama sahasına uygun, öğretim elemanlarının daha fazla örnek gösteren, onları her anlamda mesleğe hazırlayan, ders işleme ve değerlendirme sistemlerinin daha işe yarar şekilde düzenlenmesini bekledikleri söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerine genel olarak baktığımızda ise bir takım kaygı ve olumsuz düşünceleri olmasına rağmen adayların Sosyal Bilgilerin doğasına uygun beklentiler içerisinde olduğu ve bu doğrultuda öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu görüşleri olduğu söylenebilir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının meslek yaşantıları için kendi belirledikleri önerilerin dikkate alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Programı, Öğretmen Adayı, Program Hakkındaki Düşünceler, Durum Çalışması

Abstract

The purpose of this study is to explore the views of teacher candidates on Social Studies Teaching Undergraduate Program that they just completed. The case-study as a qualitative research was used in the study. The study group included 154 teacher candidates studying at Social Studies Teaching program. Voluntarily participating in the study, these 154 candidates were selected from seven easy-to-access universities from seven geographical regions of Turkey during the last two weeks of 2013-2014 academic

year. Research data was collected using open-ended questions. Written responses of the teacher candidates were analyzed through descriptive analysis method. Looking at the results of the study, it could be suggested that, for social studies teacher candidates, the quality of the education provided for them at university is unsatisfactory for their professional competence and these candidates also have higher expectations from the academicians and the courses they take for their professional competence. The followings could be considered to be the expectations of the teacher candidates; lessons more practice-based rather than theoretical and course contents more suitable to the field of application, lecturers giving more examples, preparing the candidates in all senses for the profession and organizing the system of teaching and assessment more effectively and conveniently. Considering the opinions of teacher candidates on Social Studies Program, it could also be suggested that though there are some concerns and negative opinions, they hold expectations appropriate for the nature of social studies and accordingly have positive thoughts about the teaching profession. Based on the study results, it is thought that it might be beneficial to take into account the suggestions put forward by the teacher candidates themselves for their professional lives.

Key Words: Social Studies Teaching, Social Studies Program, Teacher Candidate, Views on the Program, Case Study

GİRİŞ

Eğitim sistemlerinin başarısını etkileyen birçok unsur vardır. Bunların içerisinde en önemlisi hiç şüphesiz ki öğretmendir. Eğitim sisteminin zamanla çağın ihtiyaçlarına göre şekillenmesi ile öğretmende, klasik anlamdaki öğretici konumundan öğrenciye bilgiyi keşfetmesinde ve yapılandırmasında yardımcı olan rehber konumuna gelmiştir. Bu nedenle öğretmen yeterlilikleri anlayışı da zamanla değişmiş ve bu doğrultuda eğitim fakültelerinin programları tekrar düzenlenmiştir. Çünkü öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinin niteliği eğitimin niteliğini de etkilemektedir. Nitelikli bir eğitimi de nitelikli yetiştirilen öğretmenler yapacaktır.

İyi ve nitelikli öğretmen için nitelikli ve yetenekli adaylar gerekir. Üniversite mezunu olan herkes öğretmenlik yapamaz. Çünkü öğretmenlik, özel uzmanlık mesleği olmanın yanı sıra bir sanattır (Kavcar, 2002: 11). Öğretmen olmak; öğretmeyi öğrenmek, kişisel gelişimi sağlamak ya da toplumsallaşmak gibi birçok alanda yeterli olmayı gerektirir ve bu süreç, öğretmenlerin yaşamları boyunca devam eder (Güven, 2004; 273). Öğretmenlerin niteliğinin ve yeterliklerinin öğrencilerin eğitiminde önemi, çeşitli belge ve çalışmalarda tartışmaya yer bırakmayacak bir açıklıkla ifade edilmiştir. Öğretmen niteliklerinin öğrencilerin gelişiminde etkisini ve önemini gösteren bulgular, birçok ülkenin ve özellikle de bazı Avrupa Birliği ülkelerinin 1980'lerin başından bu yana öğretmen yeterliklerine odaklanmasını sağlamıştır (TED, 2009: 2).

Öğretmenlerin hızla değişen sosyal durumlardaki yaşama ve çalışma koşullarına ayak uydurabilmeleri için uluslar arası uzmanlık ve yetişmişlik anlayışının yanı sıra küresel düşünceye yeterlikte de yetiştirilmeleri ve anlayış kazanmaları gerekir. İki binli yıllarda dünyada her anlamda küresel bir değişimin yaşandığı düşünüldüğünde, en önemli değişikliğin okul içi-sınıf içi süreçlerde meydana geleceği ve sınıfı etkileyeceği de kabul edilmelidir. Bu gelişmeler, yalnızca meslek bilgisi değil, bilgiyi kullanma yöntemlerini bilen, toplumlar arası ilişkilerde hızlı karar alma, uyum, kendi işinde ve zamanın kullanımında tasarruf gibi pek çok özelliğe sahip çok boyutlu yetişmiş kişilerin öğretmen olarak yetiştirilmesini gerektirir. Bunun yanı sıra öğretmenler bilgi sahibi olmak için tek mekân (okul) ve zaman olmadığını bilerek; öğrencilere bilmek, yapmak, var olmak için, birlikte yaşamak gibi becerilerin öğrenim basamaklarını öğretmeli ve hayata geçirmelidirler (Güven, 2001). Ayrıca öğretim tekniklerini ve

konu içeriğini çok iyi bilen bir öğretmen, toplumsal yaşamla ilgili görüş ve deneyimlerini öğrencilerle paylaşmıyorsa başarılı olarak değerlendirilemez (Gleen, 1998: Akt. Çelikkaya & Öztürk-Demirbaş, 2013). Öğretmenlerin bahsedilen şekilde mesleğe hazırlanmalarının temelinde ise hizmet öncesi eğitimleri büyük rol oynamaktadır.

Öğretmenler hizmet öncesinde aldıkları eğitim boyunca yalnızca alanlarını öğrenmezler, aynı zamanda farklı öğrenme biçimleri, öğretici davranış ve tutumları ile öğretme biçimlerine ilişkin yaşantılar da elde ederler. Derslerde işlenen konular onların kendi değer, bilgi, yaşantı ve geleneklerinin alt yapısını oluşturmalarına yardımcı olur. Alan öğretmeni olarak rolüne ısınma ve alan öğretmeni kültürünü kazanma da hizmet öncesi evrede başlar. Öğretmen adayları bu evrede konulara, okullardaki statülerine, konu işleyiş biçimlerine ve yöntemlere ilişkin düşüncelerini geliştirme ve uygulama olanakları da bulurlar. Bu açıdan bakıldığında hizmet öncesi eğitim kurumları olan üniversitelerin, başka bir deyişle fakültelerin önemi büyüktür (Güven, 2005).

Nitelikli yetiştirilen öğretmenlerin amacı okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretimden yükseköğretime kadar tüm kademelerde nitelikli insan yetiştirmektir. Öğretmen, bilgi ve beceri kazandırma görevinin yanı sıra duyuşsal değerlerin ve niteliklerin geliştirilmesinde de etkin rol almaktadır. İşte tüm eğitim kademeleri içerisinde hedefleri ile diğer branşlardan bir adım öne geçen Sosyal Bilgiler, iyi insan- iyi vatandaş yetiştirme sorumluluğunu da taşır. Erden'e (1998: 8) göre Sosyal Bilgiler; "İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır." Ayrıca Sosyal Bilgiler, üst düzey düşünmeyi (örneğin eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme) getirerek, çelişkili meseleleri tartışarak, problem çözerek ve öğretim yönergelerine karar vererek demokratik vatandaşlığa katkı sağlar (Ahrari, Othman, Hassan, Samah & D'Silva, 2013). Böylesine önemli bir amacın sorumluluğu da Sosyal Bilgiler öğretmenin omuzlarındadır.

Sosyal Bilgilerin temel amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda; Sosyal Bilgiler dersinin eğitim öğretimde yaşamın laboratuvarı olarak görülmesi ve bu dersin temel amaçlarına ulaşılabilmesi için sadece kitap, dergi ve sınıf öğretmenin anlattıklarıyla sınırlandırılmadan, öğrencinin; sorgulayan, üreten, etkili vatandaş olarak yetişmesini sağlamak gerekir (Barth & Demirtaş, 1997: 8). Etkili bir vatandaş, ülkesinin bütün görevlerini ve sorumluluklarını yerine getiren vatandaşdır. Bu aynı zamanda milletin iyi bir üyesi olduğu anlamına gelir. İyi vatandaşlık; vatandaşın yasalara uyması, vergilerini ödemesi, okula gelmesi ve ülkesini savunmaya yardımcı olmaya istekli olması anlamına gelir (Barr, Barth & Shermis, 1978: 21). İlköğretim öğrencileri, Sosyal Bilgiler sayesinde toplum, bölge, ülke ve dünyanın tarihsel temelini öğrenmeye başlarlar. Ülkelerinde yaşamış önemli insanların hayatlarını, demokratik yönetim ve bu yönetimin işleyişini ve ülkelerinin inanç ve değerlerini öğrenirler. Böylece ülkelere karşı duymaları gereken sorumluluk bilincini geliştirmeye başlarlar (Barth & Demirtaş, 1997: 1.1).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1994), vatandaşlık eğitimini Sosyal Bilgilerin ana amacı olarak tanımlar. NCSS, etkili Sosyal Bilgiler eğitimi yoluyla, genç insanların gittikçe birbirine daha da bağımlı olan bir dünyada ülkelerin karşılaştığı problemleri tanımlamak, anlamak ve çözmeye çalışmak için hazırlıklı olabileceklerini belirler. NCSS'ye göre etkili vatandaşlık, demokratik bir toplumda bireylerin vatandaşlık konumunun gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlere sahip olmalarıdır.

Çocukların gelişim süreci incelediğinde, ilköğretimin etkili vatandaşlık eğitiminde çok önemli bir rolünün olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir ülkenin demokratik yaşamını sürdürebilmesi için ilköğretimde Sosyal Bilgiler dersine gereken önem verilmelidir. Çünkü

ilköğretimde Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler; temel vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini yeterli olarak kazanmadıklarında daha sonraki eğitim basamakları, onların etkili bir vatandaş olarak yetiştirilmeleri için yeterli olamamaktadır (Akt: Ersoy, 2007: 16). Bu etkili vatandaşların yetiştirilmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri sayesinde olacaktır.

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler eğitiminin amacını görmeleri için öncelikle onların Sosyal Bilgiler öğretim yöntemlerine hakim olması gerekir. Bu şekilde öğretmen adayları kazandıkları temel anlayış ve motivasyonla hem öğrencilerinin Sosyal Bilgileri öğrenmelerini sağlarlar hem de Sosyal Bilgilerin günlük hayatla ilişkisini kurabilirler (Lanahan & Yeager, 2008). Çünkü öğrencilerinin, Sosyal Bilgilerin temel konularında bile sınırlı bilgiye sahip olduklarını ve üstelik Sosyal Bilgiler dersini sıkıcı bir ders olarak algıladıklarını gösteren çalışmalar vardır. Bu bize öğrencilerin Sosyal Bilgiler öğretimini iyi almadıklarını, öğretmenlerin öğrencilerine Sosyal Bilgilerin önemini aktaramadığını ve böylece öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri fırsatları kaçırdıkları sonucunu düşündürmektedir. Oysaki gittikçe daha fazla çeşitlenen ve birbirine daha bağımlı hale gelen toplumda hayatta kalabilmek ve ilerleyebilmek için tarihi, coğrafyayı, ekonomiyi ve güncel konuları daha iyi anlamalılar ve bu alanlardaki temel bilgileri edinmelidirler (Schug, Todd & Berry 1984; Shaughnessy & Haladyna, 1985; Zhao & Hoge, 2005). Bu da ancak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çabası ile mümkün olacaktır. Fakat hizmet öncesinde öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgilerin çok disiplinli ve disiplinler arası doğasını yeterince anlamadığını ve alanı sıkıcı bulduklarını gösteren çalışmalar (Owens, 1997), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet öncesi dönemde aldıkları eğitimin niteliğine önem verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Nitelikli öğretim ve nitelikli öğretmen dünya üzerindeki bütün toplumların okul programlarını düzenlerken göz önünde bulundurduğu iki temel beklentidir. Öğretmenlerin yeterli ve nitelikli olması aynı zamanda öğretimin nitelikli olması anlamına gelir. Öğretmenler, yöntem seçiminden içeriğin düzenlenmesine, ölçme değerlendirme etkinliklerinden bilgi teknolojilerine kadar uzanan alanlarda yeterliklerle donatılmalıdırlar. Bu donanım sadece bilgi düzeyinde kalmamalı, uygulamalarla mutlaka pekiştirilmelidir (Güven, 2005). Ayrıca öğretmenlerin mesleklerine yönelik tutumları, meslekî davranışlarının en güçlü belirleyicilerinden birisi olması nedeniyle, onların mesleği algılayış biçimini yani, “öğretmenlik meslek anlayışını” yansıtır. Öğretmenlerin öğrencilik yıllarındaki öğrenme yaşantıları, kendi meslek anlayışlarına temel teşkil etmektedir ve bu yaşantıların mesleğe yönelik olumlu tutumlar kazandıracak şekilde düzenlenmesi gerekir (Çeliköz & Çetin, 2004). Bu nedenle geleceğin iyi vatandaşlarını yetiştirme hedefiyle yola çıkan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki bilgi ve becerileri kadar mesleklerine karşı olumlu tutumlar ile mezun olmaları öncelikli hedef olmalıdır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programından yeni mezun olan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 39). Nitel bir araştırma modeli olan durum çalışmaları, “bir olayı değerlendirmek” amacıyla, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşımdır (Büyüköztürk, Kılıç- Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010: 273). Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri, ilgili

durumdan nasıl etkilendikleri üzerinde odaklanılır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 77). Bu nedenle bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının mezun olurken Sosyal Bilgiler programına yönelik değerlendirmelerini ortaya koymak amacıyla durum çalışması modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde öğrenim gören ve mezun olmak üzere olan (86'sı kadın, 68'i erkek) 154 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılacak öğretmen adaylarının belirlenmesinde amaçlı örneklem yönteminden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip bölgelerdeki üniversitelerden mezun olmak üzere olan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları seçilmiştir. Bu seçim yapılırken Gül ve Çevik'in (2014) çalışmasına göre Türkiye'de yedi coğrafi bölgenin sosyoekonomik göstergeleri kullanılmıştır. Her coğrafi bölgeden kolay ulaşılabilir yönetime göre bir eğitim fakültesi tespit edilmiştir. 2013-2014 eğitim - öğretim yılının son iki haftasında yedi farklı üniversiteden temasa geçilen öğretim elemanlarına soru formları posta ya da elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen adaylar soru formunu doldurarak kendi üniversitesindeki öğretim elemanına teslim etmişlerdir. Veriler posta yoluyla geri toplanmıştır. Toplanan verilerden eksik doldurulanlar veya anlaşılamayacak şekilde cevap yazanlar çalışma grubundan çıkarılmıştır. Uygulamaya dahil edilen verilerin bölgelere göre dağılımı şu şekildedir:

Marmara Bölgesi: 22, Karadeniz Bölgesi: 20, Doğu Anadolu Bölgesi: 11, Güneydoğu Anadolu Bölgesi: 13, Akdeniz Bölgesi: 35, Ege Bölgesi: 21, İç Anadolu Bölgesi: 32

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, öğretmen adaylarının kendi el yazılarıyla düşüncelerini daha rahat bir şekilde sunacağı düşüncesiyle açık uçlu sorular yardımıyla toplanmıştır. Bu açık uçlu sorular araştırmacı tarafından ilgili literatür incelendikten sonra hazırlanmış ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki uzmanların önerileri alınarak düzenlenmiştir. Sorular ayrıca çalışma grubu dışında olan 10 Sosyal Bilgiler son sınıf öğrencisine sorulmuş ve uygulanabilirliği kontrol edilmiştir.

Öğretmen adaylarının sorulara verdikleri yazılı cevaplar betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analizde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen nitel verilerin sayısallaştırılması yoluna gidilerek veriler frekanslarla birlikte sunulmuştur. Bulguların sunumunda öğrencilerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 224).

Araştırmada araştırmacı haricinde bir başka araştırmacı tarafından da toplanan verilerin analizinde yardım alınmış ve araştırmacılar arasındaki güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği; $Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)$ şeklindeki güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda kodlamaların güvenilirliği yüzde 95 olarak hesaplanmış ve araştırmanın analizinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Araştırmada ayrıca çalışma grubundaki her öğrenciye bir numara ve cinsiyetine göre bir kod (K: Kadın, E: Erkek şeklinde) verilmiş ve bulgularda alıntı yapılan öğretmen adayı K1, K2, E1, E2... şeklinde gösterilmiştir.

BULGULAR**Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aldıkları eğitim hakkındaki görüşleri nelerdir?***Tablo 1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aldıkları eğitim hakkındaki görüşleri*

Görüşler	Sosyal Bilgiler eğitimi hakkında	f	%
Olumlu	Genel kültürüm arttı	26	16,8
	Hedefin önemini gördüm	79	51,2
Olumsuz	Öğretim elemanı eksikliği	115	74,6
	Öğretim elemanlarının ders işleme yöntemleri	92	59,7
	Teorik dersler fazla / Uygulamalı dersler az	98	63,6
	Atanma sorunu	154	100

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından aldıkları dört yıllık eğitimi değerlendirmeleri istendiğinde çalışma grubundaki öğretmen adaylarının genel olarak olumsuz görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir. Olumsuz görüş bildiren öğretmen adaylarından bazıları Sosyal Bilgiler eğitiminin yeni kurulan bir bölüm olmasından dolayı yeterli öğretim elemanının olmamasını ve derslerin verimli geçmediğini şöyle dile getirmişlerdir:

Çok önemli bir alanın öğretmeni oluyoruz. İyi insan iyi vatandaş yetiştireceğiz. Fakat bu kadar önemli bir alan yeni kurulduğu için öğretim üyesi eksikliği var. Farklı disiplinleri içeren bir öğretmenlik okuduk ama dört yıl boyunca her dersimize tarihçiler girdi. Hatta aynı hoca bir dönemde birden fazla dersimize girdi. (K55)

Başka fakültelerden hocalar getirildi. Bu hocalarla hemen her dönem problemimiz oldu. Çünkü bu hocalar eğitim fakültesi ve Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme gayesi taşımıyorlardı. Örneğin ekonomi dersine giren hocamız sözel alandan geldiğimizi unutup bizi iktisat öğrencisi gibi zorladı, sanat dersi hocası ise bizi sanat tarihi öğrencisi gibi detay bilgiye boğdu. Bu gibi alanlara girecek hoca yoksa bu ders olmasın daha iyi. Çünkü bunlardan aklımda hiçbir şey kalmadı. (E32)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından olumsuz görüş bildirilen bir başka konu ise derslerine giren öğretim elemanlarının ders işleme yöntemleri konusunda olmuştur:

Aslında birçok alandan oluşması Sosyal Bilgilere değer katıyor. Çok önemli bir alandan mezun oluyoruz. Fakat bence Sosyal Bilgilere başta kendi hocaları gereken önemi vermiyor. Birçok dersimiz içerik olarak boş geçti kabul ediyorum. Sürekli düz anlatım metodu uyguladılar fakat bize yapılandırmacı yaklaşım diye nasihatler verdiler. Ne yazık ki son sınıfa geldiğimizde birçok bilgiyi KPSS sınavı için sıfırdan öğrendik. (E43)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından olumsuz görüş bildirilen bir başka konu ise teorik derslerin fazla ve uygulamalı derslerin az olması yönünde bildirilmiştir:

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimdeki en temel derstir. Fakat bu gerçek dikkate alındığında üniversitedeki derslerin yetersiz olduğu kanaatindeyim. Çok fazla teorik ders var. Oysaki tamamen uygulama yapmamız gereken bir alandayız. Hocalar da dersler teorik olunca sadece anlatıp geçtiler. Sonuç olarak sadece vize-final döneminde hatırlanan, daha sonrasında hızla unutulmuş bilgiler. (K10)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından olumsuz görüş bildirilen bir başka konu ise atanma sorununun olması yönünde bildirilmiştir. Öğretmen adaylarının hepsi aldıkları dört yıllık eğitimi değerlendirmeleri istendiğinde cevaplarını atanma sorunu ile şöyle ilişkilendirmişlerdir:

Türkiye’de bu bölüm hak ettiği değeri bulmuyor. Eğitim alırken yeterli hocamız yok gerektiği kadar iyi eğitim alamıyoruz. Mezun olunca da atanmıyoruz. Demek ki istenmiyoruz. O zaman neden bu bölüm var? sorusu aklıma geliyor. Bu nedenle

aldığım eğitimi yetersiz, sonumuzu ise meçhul görüyorum. Çünkü atanmama ihtimalimiz yüksek. (E6)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından aldıkları dört yıllık eğitimi değerlendirmeleri istendiğinde çalışma grubundaki öğretmen adaylarının verdikleri olumlu görüşler ise genel kültürlerine olan katkısı ve Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin iyi vatandaş yetiştirme hedefinin önemi üzerine olmuştur. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Birden çok bilimi kendi içerisinde barındırdığı için birden çok kazanımı var. O nedenle önemli bir alan olduğunu düşünüyorum. Bu sayede genel kültürümün arttığını söyleyebilirim. Zaten Sosyal Bilgiler dersini anlatabilmek için kendimizi sürekli yenilemeli ve genel kültürümüzü geliştirmeliyiz. (E64)

Aldığım eğitimde birçok aksaklıklar yaşamama rağmen ilköğretim içerisindeki en önemli dersin öğretmeni olacağım için mutluyum. Çünkü hedefi çok önemli. Tüm toplumların ideali olan iyi vatandaşları bizler yetiştireceğiz. Alanımın bu hedefini görmek yapacağım işe inancımı arttırdı. (K33)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından yaşadıkları en iyi ve en kötü örnek nedir?

Tablo 2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları en iyi örnek

Yaşadığım en iyi örnek	f	%
Öğretmenlik uygulaması	98	63,6
Uygulamalı dersler	56	36,4

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından yaşadıkları en iyi ve en kötü örneği söylemeleri istendiğinde öğretmen adaylarından en iyi örnek olarak verilen cevaplar genel olarak öğretmenlik uygulaması ve uygulamalı dersler başlıklarında toplanmıştır. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Dört yıllık eğitimimde yaşadığım en iyi örnek öğretmenlik uygulaması deneyimlerimdi. Kendimi oraya ait hissettim. Özellikle kısacık zamanda hafızamdan asla silinmeyecek öğrencilerim oldu. Bana mektup yazdılar. Ayrıca eğitimime en çok katkısı olan dersti. Aslında ders diyemem her anlamda gerçek bir deneyimdi. (K81)

Topluma Hizmet Uygulaması dersi benim için iyi bir örnekti. Her anlamda Sosyal Bilgiler öğretmenin hayatla ilgili deneyimlere ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Bende okulda edinmediğim kadar çok deneyim edindim bu uygulamalarda. (E15)

Drama dersi benim için en iyi örnekti. Dört yıl konuşmadığım arkadaşlarımla kaynaştım ve tam bir etkileşim oldu bu derste. Son sınıf son dönem olması ise çok büyük kayıp. (K66)

Tablo 3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları en kötü örnek

Yaşadığım en kötü örnek	f	%
Derslerin işlenişi	63	40,9
Teorik dersler	38	24,6
Seçmeli derslerin yetersizliği	24	15,5
Vize ve finallerin değerlendirilmesi	19	12,3
Öğretim elemanları ile yaşanan sorunlar	10	6,4

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından verdikleri en kötü örnek ise genel olarak eğitimleri sırasında gördükleri aksaklıklar üzerine olmuştur. Öğretmen adaylarının cevapları ilk olarak derslerin işlenişi üzerine şöyle olmuştur:

Bize yapılandırmacı yaklaşımı anlatan fakat kendileri dersi kitaptan veya slayttan okuyan hocalarımız yaşadığım en kötü deneyimdi. Sağ olsunlar bizlere ilköğretimde anlatmayacağımız kadar çok teorik ders anlattılar. Ayrıca öğretim elemanlarının kitaptan veya slayttan okuyarak ders anlatmaları bilime olan inancımı sarstı. (E42)

Eğitimim sırasında yaşadığım en çarpıcı kötü örnek derslerin işlenişinde oldu. Üniversitede derslerin daha farklı olacağını sanmıştım. Fakat dersler aynı lisedeki gibi işlendi. Liseden tek farkımız zil çalmıyordu. Etkinlik, gezi, aktif öğrenme yöntemleri bunlar sadece biz öğretmen olunca yapmamızı söyledikleri. Ama hakkını verebileceğimiz bir tek örnek bile göremedik. (K79)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından verdikleri bir diğer kötü örnek ise teorik derslerin fazlalığından duyulan rahatsızlık üzerine şöyle olmuştur:

Sosyal Bilgiler bölümünü kazandığımda derslerin daha farklı işleneceğini sanmıştım. Programın büyük çoğunluğu teorik ders. Biz öğretmen olacağız fakat gördüğümüz derslerle anlatacağımız çok farklı. Gördüğümüz detaylı bilgileri ilkökul öğrencisine nasıl anlatacağız? Asıl bunun anlatılması gerekmez mi? Kısacası bizi mesleğe hazırlamıyorlar.(E57)

Öğretmenlikle ilgili asıl işimize yarayacak olan bilgiler son sınıfta. Onları da son sınıf olma telaşından sınava hazırlanırken hakkını vermeden geçiştiriyoruz. Diğer üç yıl zaten genel olarak teorik ders ağırlıklı. Bu benim için en kötü örnek verilecek olaydır.(K83)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından verdikleri bir diğer kötü örnek ise seçmeli derslerin yeterince olmaması ya da seçtirilmemesi üzerine olmuştur. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Aslında benim verebileceğim pek çok örnek var ne yazık ki. Fakat benim için en kötü örnek seçmeli derslerin seçiminde daha doğrusu seçtirilmeyen derslerde yaşandı. Üniversite öğrencisi olarak seçmeli derslerin olmasını ve ilgim doğrultusunda seçim yapmak isterdim. Fakat açılmayan seçmeli dersler ya da zorla seçtirilen dersler beni üzdü.(K27)

Üniversite öğrencisi olarak derslerimi kendim seçmek isterdim. Tabii ki zorunlu ve ortak dersler de olacaktır. Fakat öğretmen olduğumda ya da genel kültürüm açısından bazı özel alanlara ihtiyacım olabilir. Herkesin aynı bilgiye aynı derecede ihtiyacı yoktur. Açıklarımızı kapatmak ya da eğilimlerimizi doyurmak için seçmeli dersler olmalıdır. Fakat aldığımız eğitim boyunca mevcut seçmeli dersleri bile seçemedik.(E61)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından verdikleri bir diğer kötü örnek ise hocaların vize ve finallerin değerlendirmesi üzerine şöyle olmuştur:

Hocalarımızın değerlendirme sistemleri benim yaşadığım olumsuz örneklerden birisidir. Çalışmayan, ödev vermeyen arkadaşlarımın yüksek not alması çok şaşırtıcı. Üstelik bu arkadaşlar hocaya ödevle birlikte verdikleri CD'yi denemek maksadıyla boş vermişlerdi. Bir de baktılar ki tam not aldılar. Bunu görmek yaşadığım en kötü ve çarpıcı olaydı.(K39)

Tamamen düz anlatılan dersler ve sonunda da hocanın ağzından çıkanları yazmamızı isteyen bir sistem. Biz üniversite öğrencisiyiz. Üstelik öğretmen olacağız. Bir tıp öğrencisi gibi ezberle yap denilmemeliydi. Üstelik kitabı olan hocaların kitabını almak zorundasın. Çünkü oradan soru gelecek kaygısı taşıyorsun. Sonuç olarak vize

final bitimi çöpe atılan notlar ve hızla unutulmuş bilgiler en büyük hayal kırıklığıdır.(E18)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından lisans eğitimleri boyunca aldıkları eğitim açısından verdikleri bir diğer kötü örnek ise öğretim elemanları ile yaşadıkları sorunlar üzerine olmuştur. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Hocaların kendilerini üstün görmesi beni üzen olayların başında gelmektedir. Sorunumuz olunca odasına gitmeye çekiniyoruz bazı hocaların. Gittiğimizde de yüzümüze bakmadan baştan savmaya çalışmaları benim için çok kötü bir örnektir.(E9)

Eğitimim boyunca farklı farklı sorunlar yaşadık. Bu sorunların başında da şüphesiz bölüm dışından gelen hocalarla yaşadığımız sorunlar gelmektedir. Bizim beklentimize uygun değil, kendi geldiği alanın beklentilerini karşılayan ders anlatımlarının yanı sıra sınıfa kafayı takma, sınıfı sınavdan dökme gibi basit uğraşlarla derse girdiği dönemi bize zehir eden hocalar hafızamdaki en üzücü sorunlardandır. (K46)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programındaki dersler hakkındaki görüşleri nedir?

Tablo 4. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programındaki dersler hakkındaki görüşleri

Görüşler	Sosyal Bilgiler lisans programındaki dersler	f	%
Olumsuz	Derslerin bulunduğu dönemler	73	47,4
	Gereksiz derslerin bulunması	59	38,3
	Önemli derslerin içeriğinin doldurulmaması	53	34,4
	Alanın çok disiplinli olması	23	14,9
	Alan gezilerinin olmaması	21	13,6
Olumlu	Derslerin ödevle geçiştirilmesi	18	11,6
	Alanın çok disiplinli olması	38	24,6
	Günlük hayatla ilişkilendirilebilmesi	17	11
	Kültürel miras aktarımını sağlaması	13	8,4

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca gördükleri dersler hakkındaki görüşleri sorulduğunda öğretmen adayları genel olarak olumsuz olarak gördükleri düşüncelerini dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları derslerin dönemlere dağılımına, gereksiz olarak gördükleri derslere, önemli gördükleri derslerin içeriğinin doldurulmamasına, alanın çok disiplinli olmasının getirdiği zorluğa, derslerin ödevle geçiştirilmesi ve alan gezilerinin yapılmamasına yönelik olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Birçok ders yanlış dönemde veriliyor. Örneğin drama, özel öğretim yöntemleri, okul deneyimi gibi dersler son sınıfta. Bir yandan atanma kaygısı, bir yandan mezuniyet telaşı bu derslere gereken önemi veremiyoruz. Bunlar aslında birinci sınıftan itibaren kademeli olarak yerleştirilmeli. Teorik dersler son sınıfta olmalı ve devam zorunluluğu olmamalı. Böylece son sınıfta ihtiyacı olan gidip eksiklerini kapatmalı ve o sene kendini sınava hazırlamalı.(K7)

Dört yıl boyunca birçok gereksiz ders gördük. Tarihten coğrafyadan öğretmen olunca asla anlatmayacağımız kadar çok bilgi aldık. Ne yazık ki o bilgileri de hızla unuttuk. Şimdi Sosyal Bilgilerin tanımını bilmeyen, kazanımlara, kavramlara, becerilere ve değerlere yabancı bir öğretmen olarak mezun oluyoruz. Öğretmenlik yapacağımız sahaya uygun olmayan vakit kaybettiren bilgilerden arındırılmış bir ders programı görmek isterdim.(E29)

Ders programının işlerliğinin daha fazla olmasını isterdim. Birbirine benzeyen ve hatta sürekli aynı hocaların girdiği dersler yerine daha fazla uygulamanın olduğu, daha fazla deneyim içeren dersler olabilirdi. Sıkıştırılmış bir program havasından sıyrılıp işlerliği olan bir alan olabilmesi için işimize yarayacak derslerin ayıklanması gerekiyor. Ayrıca işimize yarayan derslerin içeriğinin de gözden geçirilmesi gerekiyor. Çünkü aynı hoca birden çok derse giriyor ve girdiği her derste aynı şeyleri anlatıyor. Dersler kadar içerikleri de gözden geçirilmelidir.(E53)

Alanımız geniş bir yelpazeye sahip. Programda hazırlanırken sanırım bundan dolayı dört yılı doldurmak adına her dersten bir numune alıp ortaya karışık bir şeyler koymuşlar. Bunun şimdi mezun olurken ne kadar yanlış olduğunu görüyorum. Çünkü geriye baktığımda çok az dersin bana yarar bıraktığını görüyorum. Bunlarda genellikle uygulamalı dersler.(K78)

Dört yıl boyunca uygulamalı ders pek yapmadık. İçeriğinde uygulamalı olan derslerde de genelde power pointten sunum yaptık. Onlara boş zaman harcayana kadar burnumuzun ucundaki müzelere gezi yapsaydık bir şeyler öğrenirdik. Alan gezileri önemli, öğretmen olunca sık sık alan gezisi yaptırım diyen hocalarıma sesleniyorum: “neden bize bir tek örnek göstermediniz?”(K2)

Derslerde sürekli kes kopyala yapıştır ödevler yaptık. Tamamen angarya bu ödev işi. Ne biz faydasını gördük ne verdiğimiz hoca. Derslerin böylesine önemsiz bir şekilde işlenmesi bence bilimsel değildi. İlkokul öğrencisi bile daha işe yarar ödevler projeler yaparken neden onların öğretmeni olacak bizler dersleri bu kadar basit bir şekilde işledik bilmiyorum.(E38)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca gördükleri dersler hakkındaki olumlu düşünceleri ise çok disiplinli olması, günlük hayatla ilişkilendirilebilmesi ve kültürel miras aktarımını sağlaması başlıklarında toplanmıştır. Cevaplar incelendiğinde alanının çok disiplinli olmasını olumsuz olarak değerlendirenler yanında olumlu değerlendirenlerin de olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Alanımızın çok disiplinli olmasından dolayı aslında çok memnunum. Çok disiplinli olunca da farklı dersler oluyor haliyle. Bunları görmek mesleki gelişimimiz için çok önemli. Fakat farklı disiplinleri lisans programında aldık almasına da şuan KPSS’de her disiplinden sanki o alanın uzmanıymışız gibi sorular çıkıyor. Buda bizi gerçekten zorluyor.(E3)

Bir ders ne kadar işe yararsa o kadar akılda kalır. O nedenle Sosyal Bilgiler dersi güncel olayları konu aldığı için ve öğrencinin hayatını kolaylaştırdığı için önemli bir derstir. Bu dersin öğretmeni yetiştiren programın günlük hayatın her aşamasına ışık tutması gerekmektedir. O nedenle programımız birçok alandan oluşan bir bütündür. O bütünün parçaları da günlük hayatımızdan izler taşımaktadır. (K59)

Sosyal Bilgiler programının gerçek bir kültür aktarımı yaptığını düşünüyorum. Bugünümüz ve geleceğimiz kadar geçmişimizin önemini görmemiz ve bunu öğretmeni olacağımız çocuklara aktarabilmemiz çok önemli. Bence Sosyal Bilgiler dersi çocuklara kültürel miras eğitimi veren yegane bir ders. Böylesine önemli bir alanın öğretmeni olacağım için mutluyum.(K11)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programındaki gerekli ve gereksiz gördükleri dersler hakkındaki görüşleri nedir?

Tablo 5. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programından çıkarılmasını istedikleri dersler

Gereksiz Dersler	f	%
Seçmeli dersler	74	48
Bazı alan dersleri	61	39,6
İçeriği doldurulamayan dersler	19	12,3

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca aldıkları dersleri düşündüklerinde hangilerinin çıkarılması istedikleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının cevapları incelendiğinde ilk olarak seçmeli dersler örnek olarak verilmiştir. Seçmeli dersler başlığı altında, “zorla seçtirilen dersler, zorunlu seçmeli ders ifadesi, seçmeli dersin içeriğinin doldurulamaması ve seçmeli derse uzmanının gelmemesi” görüşleri toplanmıştır. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Her dönem seçmeli fakat seçmemeli dersine dönüşen bir kargaşa yaşadık. Çok alanlı bir alanın, bu alanları yansıtan seçmeli dersleri olmalıydı. Fakat bir tane ders vardı ve herkes mecbur onu seçti. Bunlar programdan ayıklanarak çıkarılmalı ve aldığımız eğitim öğretime yakışır dersler açılmalıdır.(E17)

Programda saçma bir ifade var. Oda zorunlu seçmeli ders. Biz bunu zaten hiç anlamadık. Anlatan da olmadı. Seçmeli ders bizim bölümde zaten hiç olmadı. Programda gözükkenleri de zorla seçtik. Tüm sınıf seçmeli ders diye bir derste oluyorsa, bu işin mantığı nedir? (K28)

Seçmeli derslerde aynı ilkokulda olduğu gibi başka dersler gördük. Seçmeli derse giren hoca diğer girdiği dersin konusuna seçmeli derste de devam etti. Yapmadığı bir dersi ya da resmi tatilden dolayı kaynayan dersin telafisini seçmeli derste yaptı. O günlerde iki dersten birden geçmek açıkçası bizimde işimize geliyordu. Şimdi düşünüyorum da seçmeli dersler olmasa da olur.(K36)

Seçmeli derse giren hocalar çoğu zaman derse “bu zaten benim alanım değil” diyerek başladı. Bizdeki motivasyon başlamadan söndü. Hocalar branşlarına göre derslere neden girmiyor anlamadık. O nedenle seçmeli dersin hakkı verilemeyecekse hiç olmaması daha iyi.(E26)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslerden gereksiz gördüklerinin içinde bazı alan dersleri olduğu da görülmüştür. Bu dersler, “tarih, coğrafya, ekonomi, felsefe, edebiyat, arkeoloji ve antropoloji” olarak gösterilmiştir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Ders programına bakıldığında her dönem tarih dersi var. Bir de bu tarih derslerine hep aynı hoca girdi. Detay detay gereksiz bir sürü detaya girdi. Kesinlikle tarih dersleri budanmalı.(E44)

Coğrafya derslerinin acilen içerikleri sadeleştirilmeli. Hatta birkaçı da kalksın. Çünkü coğrafi terim ezberletildi. Tamam bunlar gerekli diyeceksiniz. Kusura bakmayın ama aklımda kalan hiç bir şey yok. Bunları öğretmen olduğumda gösterecek miyim? Hayır.(K49)

Ekonomi dersine iktisattan hoca geliyordu. Dört sene geçti üstünden ama çaktığımız sıkıntıyı unutmuyorum. Sürekli grafik çizdik hesap yaptık. Biz bir şey anlamadık ama hoca da bizim iktisat öğrencisi olmadığımızı anlamadı.(E31)

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ayrıca içeriği doldurulamayan derslerin de lisans programından çıkarılmasını istemişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Hangisini söylesem bilmiyorum. Fakat genel olarak değerlendirilecek olursak adı içeriği ile uyuşmayan birçok ders olduğunu söylemek mümkün. Derslerin değil de içeriklerinin değiştirilmesi uygun olacaktır. Çünkü ilk yıl programı gördüğümüzde aaa ne güzel dediğimiz dersler sonra kâbusumuz oldu. Her alandan bir şeyler görsünler mantığı ile nicelik arttırılırken nitelik unutulmuş bir program olmuş. Öncelikle bunlar temizlenmeli bence.(K48)

Bizim bölümde ders ve hoca uyumu hiçbir zaman olmadı. Belki eğitim bilimleri alanı uyumlu diyebilirim. Fakat diğer derslerde hep bir sıkıntı çektik. Şimdi bunlar sil baştan atılıp yenileri getirilsin diyemem. Gerekli olan derslerimiz de var elbette. Yapılması gereken hocaların branşlarına uygun derse girmesi. Dersin içeriği hocanın kafasına göre değil belli bir kaideye göre düzenlesin. Örneğin bir dersi biz neredeyse hiç görmeden ödevle geçiştirdik. Bir sonraki sene o derse başka bir hoca girdi. Alt sınıftaki arkadaşlarımız birçok yararlı şey gördüklerini söyledi. Üzülüm açıkçası. O nedenle derslerden çok derslerde neler işleniyor bunlar gözden geçirilmelidir.(K17)

Tablo 6. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programına eklenmesini istedikleri dersler

Gerekli Dersler	f	%
Sayısının artması gereken dersler	64	41,5
Alan gezileri olan dersler	42	27,2
Güzel sanatlar ile ilgili seçmeli dersler	33	21,4
Alana uygun seçmeli dersler	15	9,7

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca aldıkları dersleri düşündüklerinde hangi derslerin programda olmasını istediniz diye sorduğumuzda ilk olarak sayısının artmasını istedikleri dersler dikkati çekmektedir. Bu dersler içerisinde “öğretmenlik uygulaması, uygulamalı tüm dersler ve eğitim dersleri” yer almaktadır. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Bence öğretmenlik uygulaması dört yıl boyunca olmalı. İlk iki yıl okul deneyimi, son iki yıl ise öğretmenlik uygulaması olmalıdır. Sadece son dönemde atanma kaygısı ile yaptığımız uygulamadan kesinlikle tam faydalanamıyoruz. Üstelik amacımız öğretmen olmakken neden bu kadar az staj yaptığımızı anlayamıyorum.(K22)

Uygulamalı dersler arttırılmalı. Örneğin Drama ve Özel Öğretim Yöntemleri dersleri her dönem olmalı. İletişim, empati becerilerini ve kendimize güvenimizi arttırıyor. Bunlar öğretmenlikte çok işimize yarayacak.(K72)

Öncelikle eğitim dersleri arttırılmalı. Bu dersler hem meslekte hem de KPSS’de bize faydalı derslerdir. Aldığımız teorik dersleri zaten liseden itibaren görüyoruz. Oysaki eğitim dersleri ile üniversitede tanıştık. Ayrıca bu dersler mesleki gelişimimiz için daha önemli.(E2)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslere hangilerinin eklenmesini istediğini sorduğumuzda alan gezisi olan derslerin de önerildiğini şöyle görmekteyiz:

Alanımızda geziler çok önemli. Fakat dört yıl boyunca hiçbir gezi yapmadık. Sorunca dersin içeriği, imkânlar, zaman bir problem olarak karşımıza dikildi. Oysaki her dönem gezi olmalıydı. Teorik derslerden çok daha kalıcı olurdu. Bu alan dört senelik dersler ve sonundaki KPSS’den ibaret olamamalıydı.(K17)

Fen Bilgisi, kimya gibi alanların laboratuvarı var. Bu onların uygulamalı bir alan olduğunu gösteriyor. Bunun için bir bütçe ayrılıp derslerini orada yapmaları sağlanıyor. Nedense biz dört duvardan başka bir şey göremedik. Bizim uygulama sahamız hani toplumdu, çevreydi. Tarihi en güzel müzelerden göremez miydik? Coğrafya için bir gezi yapamaz mıydık? Neden üniversite bizim alanımız için bir bütçe ayırmıyor? Bir otobüs bizim bölüme verilse en azından her dönem yakın çevreye bir gezi yapsak daha kalıcı olmaz mıydı? Stajın bir bölümünü müzelerde, ören yerlerinde ilköğretimdeki öğrencilerle beraber yapsak olmaz mıydı? (E34)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslere hangilerinin eklenmesini istediğini sorduğumuzda güzel sanatlar ile ilgili seçmeli derslerin önerildiğini görmekteyiz. Bunlar içinde "resim, heykeltıraşlık, müzik, tiyatro, sanat ile ilgili dersler" adı altında ders önerileri verilmiştir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Bir üniversite öğrencisinin hobileri olmalı. Uğraştığı farklı alanlar olmalı. Buna kampüsün sağladığı olanaklar kadar ders programının da imkân vermesi gerekir. Örneğin drama gibi derslerde rahatlıyorduk. Hem eğlenip hem dinlenip hem de öğreniyorduk. Sanırım tüm arkadaşlarımda aynı fikirdedir. Geçme kalma korkusu taşımadığımız, gereksizce sunu ya da ödev hazırlamadığımız tamamen kendi eğilimimize göre seçeceğimiz gerçek seçmeli dersler olmalı. Örneğin müzik, resim gibi dersler olmalı. Bu derslerde hatta tüm fakülteye açılmalı ve farklı öğretmenlik dallarından arkadaşlarımızla kaynaşmamız sağlanmalı.(K9)

Farklı sanat dallarını içeren dersler olabilir. Bu dersleri kendi yeteneklerimize göre seçebiliriz. Osmanlıda padişahlar hep başka alanlarda kendilerini yetiştirmişler. Bunun için yetenekleri doğrultusunda bir alana yönelmişler örneğin kuyumculuk yapmışlar. İhtiyacı yok o alana ama o alandan sabrı ve sorumluluğu öğrenmişler. Bu misal gibi bizlerde vizyonu olan, nesiller yetiştiren öğretmenler olarak bir sanat dalı ile kendimizi yetiştiremeye olanak verecek dersler seçebilirdik.(E46)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslere hangilerinin eklenmesini istediğini sorduğumuzda alanlarına yardımcı olacaklarını düşündükleri farklı seçmeli derslerin önerildiğini görmekteyiz. Öğretmen adayları "diksiyon ve konuşma dersi, müze ve bilim kuruluşları dersi, sosyal geziler dersi, değerler eğitimi dersi, iyi insan- iyi vatandaş ne demek? dersi, etkinlik yapıyorum dersi, öğrendiğimi uyguluyorum dersi, müzeleri geziyorum dersi, yakından uzağa alanımla ilgili kültürel değerler dersi, Sosyal Bilgileri öğretiyorum dersi, alanımla ilgili kaynakları tanıyorum dersi, akademik yayınları tanıyalım dersi, sınıfta öğrendim dışarıda uyguladım dersi, ilköğretim öğrencisinin psikolojisi dersi, ilkokul ve ortaokul öğrencilerine nasıl yaklaşmalıyız dersi" adı altında ders önerileri verilmiştir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Ben iyi vatandaş- iyi insan ne demek? diye bir ders açılmasını isterdim. Amacımız Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmektir. Ama kendimizin öncelikle bu aşamaya gelmesi gerekiyor. Sınıfta arkadaşlarıma baktığımda bazen bu iyi bir vatandaşın yapabileceği bir davranış değil dediğim oluyor. O nedenle öncelikle bize bu öğretilmeli.(K76)

Önerim "ilkokul ve ortaokul öğrencilerine nasıl yaklaşmalıyız?" dersi koymak. Çünkü her şey bilgi demek değil. Onları her açıdan tanımalı ve ona göre yaklaşmalıyız. Ben şahsen öğrencilerime deneme yanılma yolu ile değil nasıl yaklaşacağımı sistemli bir şekilde öğrenmek istedim.(E23)

Sosyal Bilgileri Öğretiyorum dersini önerebilirim. Dört yıl bitti ama hala sınıfa girince neyi nasıl yapacağımız konusunda eksiklerimiz var. Çünkü derslerde Sosyal Bilgileri oluşturan alanları gördük ama bunu nasıl süzgeçten onların seviyesine indireceğimizi anlamadık. Bunun için bence her dönem bu ders olmalı. O dönem gördüğümüz her dersin özünü, nasıl aktaracağımızı da benim önerdiğim derste görebiliriz. İnanıyorum ki böyle olunca derslere bakışımız da değişecektir. Çünkü bu ders ne işimize yarayacak kaygısı öğrenmemizi de olumsuz etkiliyor.(K37)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler lisans programındaki uygulamalı dersler hakkındaki görüşleri nelerdir?

Tablo 7. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lisans programındaki uygulamalı dersler hakkındaki görüşleri

Uygulamalı dersler hakkında		f	%
Olumlu	Öğretmenlik uygulaması yararlı oldu	106	68,8
	Uygulamalı dersler yararlı oldu	101	65,6
Olumsuz	Uygulamalı derslerdeki aksaklıklar	53	34,4
	Öğretmenlik uygulamasındaki aksaklıklar	48	31,2

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına uygulamalı dersler hakkındaki görüşleri sorulduğunda öğretmen adaylarının genel olarak olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Bu öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersinin ve programdaki uygulamalı derslerin kendileri için faydalı olduğunu söylemişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Öncelikle ders anlatmayı ve sınıf kontrolünü çok hafife aldığımı gördüm. Fakat staj hocamı görünce işte olacağım öğretmen bu dedim. Hocamızın hal ve hareketleri, sınıfa hâkimiyeti, ders aktarım tarzı ve tecrübeleri kendime örnek aldığım başlıca hususlardır. Kaliteli, sınıfı iyi yöneten, yaşamdan örnekler veren, tatlı ve sert. Bu deneyimi öğretmenlik uygulaması dersi sayesinde yaşadım. Üniversitede asla edinemeyeceğim bir tecrübe diyebilirim.(E60)

Öğretmenlik uygulaması okuduğum alanın en önemli ve faydalı dersiydi. Bana cesaret ve özgüven verdi. Ayrıca yaparak yaşayarak öğrenme diyoruz. Bunu gerçek anlamda sadece stajda yapabildik. Her şeyi daha önceden görmüş yaşamış oldum. Sorunlara yabancı kalmayacağım. Ayrıca geleneksel eğitimdeki öğretmen modelini gördük. Bunu görmenin faydalı olduğuna inanıyorum.(K64)

Alanımızın en faydalı dersleri hiç şüphesiz uygulamalı dersler. Örneğin özel öğretim yöntemleri dersinde sınıf karşısında konuşma heyecanımı yendim. Eğer direkt stajda ders anlatsaydım cesaretim kırılabilirdi. Ayrıca drama dersinde yaptığımız uygulamalar tamamen aktif öğrenmeydi diyebilirim. Bu ders sayesinde empati kurmamız kolaylaştı.(E51)

Uygulamalı dersler dört yıllık eğitimimde en çok faydalandığım dersler oldu. Fakat uygulamalı derslerin sayısı, işi tamamen öğreten olacağımız bir alanda olmamıza rağmen çok azdı. Topluluk karşısında konuşma, sınıf hâkimiyeti, iletişim gibi pek çok alanda kendimizi bu dersler ile yetiştirme imkânı bulduk.(K21)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının uygulamalı dersler hakkındaki olumsuz görüşleri ise genel olarak uygulamalı derslerin amaca hizmet etmemesi, uygulamaların eksik kalması ve okuldaki uygulamalara / öğretmenliğe kendilerini hazırlamadığı yönünde olmuştur. Bu öğretmen adaylarından bazılarının ifadeleri şöyledir:

Bizler öğretmen olacağız. Ama birçok arkadaşım öğretmenlik uygulamasının amacını hala anlamamış, stajı bir külfet olarak gören ve hatta günlük plan yapmayı bile

bilmez durumda mezun oluyor. Bunda bizler kadar üniversitedeki hocalar ve uygulama okulundaki hocalar da sorumlu. Üniversitedeki hocalar stajları denetlemediler. Stajdaki hocalarımız ise bizi yük olarak gördüler. Ayrıca çoğu öğretmen aktif öğrenme yöntemi kullanmıyor. Genç, dinamik, idealist, dersini bana örnek teşkil edebilecek şekilde anlatan öğretmen ya bana denk gelmedi ya da yok. Son sınıfta şevke geleceğimiz yerde hayal kırıklığına uğradık.(E35)

Sürekli yaparak yaşayarak öğrenmeden, aktif öğrenmeden bahsedildi. Fakat bizzat hocalarımızın çoğu bunu bize hiç göstermedi. Uygulama derslerini ödev konusu ver- öğrenci kes kopyala yapsın- sınıfta sunu olarak sunsun-not alsın şeklinde yaptırıldı. Ya ben uygulamanın anlamını bilmiyorum ya da hocaların işine böyle geldi. Zaten yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen sadece rehber her şeyi öğrenci yapar öğretmen sadece denetler dediler. Bu yapılandırmacı yaklaşım tam onlara yaradı.(E16)

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları nasıl bir Sosyal Bilgiler öğretmeni olacaklarını düşünmektedirler?

Tablo 8. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendi öğretmenlikleri hakkındaki görüşleri

..... bir öğretmen olacağım		f	%
Olumlu	Mesleğinin hakkını veren	61	39,6
	Öğrencilerine değer veren	25	16,2
	Sabırlı	12	7,8
	İdealist	7	4,5
	Yaratıcı	5	3,2
Olumsuz	Atanamayan	30	19,5
	Geleneksel tarzda	8	5,2
	Eksikleri olan	6	3,9

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına nasıl bir öğretmen olacakları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda öğretmen adaylarının genel olarak olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının olumlu görüşlerinde “mesleğin hakkını veren, iyi bir öğretmen, öğrencilerine değer veren, sabırlı, idealist, yaratıcı” öğretmen olacağım cevapları tespit edilmiştir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının cevapları şunlardır:

Tek düze bir öğretmen asla olmayacağım. Ezberci sisteme karşı çıkan, yaratıcı düşünceleri ve yorum gücünü geliştiren bireyler yetiştireceğim. Görev ve sorumluluğunu bilen, aldığı eğitimi somut bir şekilde aktarabilen, istenilen davranışların dışında örtük olarak bilgi ve becerileri aktarabilen, kısacası mesleğin hakkını bilen bir öğretmen olacağımı düşünüyorum.(K30)

Sürekli öğrencinin ilgisini uyanık tutmaya çalışacağım. Gereksiz bilgileri eleyip onlara hem hayatta hem sınavlarında lazım olacak bilgileri vereceğim. Çocukların kendilerini bulmalarını sağlayan, karakterlerinin ve kişiliklerinin oturmasına yardımcı olan ve günlük yaşamdan örnekler vererek onlara gerçek dünyanın kılavuzluğunu yapan, sürekli yaratıcı bir öğretmen olacağım.(E27)

Son sınıfa geldiğimde öğretmenlik bakımından eksiklerim olduğunu düşünüyordum. Fakat stajdaki hocaları gördüğümde çok iyi olduğumu anladım. Onların tecrübeleri var bana örnek olacaklarını düşünürken bizim mezun olduğumuz dönemleri hatırladım da hala tamamen düz anlatım yöntemi ile ders işleniyor. Kendimi mesleki açıdan çok daha iyi görüyorum. Şimdiden idealist bir öğretmen oldum bile.(K18)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına nasıl bir öğretmen olacakları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda olumsuz görüş bildiren adaylar da olmuştur. Bu öğretmen adayları geleneksel tarzda öğretmen olacaklarını, atama sistemi nedeniyle öğretmen olmayacaklarını ve atansalar bile eksikleri olan bir öğretmen olacaklarını dile getirmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının cevapları şunlardır:

Gerçekçi olmak gerekirse bende geleneksel öğretmen tipinde bir öğretmen olacağım. Çünkü ne kadar heyecanlı ve istekli olsak da bunun zamanla köreleceğini biliyorum. Zaten olmak istemesem de mevcut sistemde şartlar buna izin vermeyecektir. Yapararak yaşayarak öğretmelisin diye okuldan mezun oldum. Ama hocalar yapararak yaşayarak değil ezberleterek öğretti. Hadi bunu geçelim kalabalık sınıflarda, uygulama sınıfları bile olmadan ve haftada üç saatle mi bunu yapacağım? Zor gözüküyor. Gerçekçi olalım lütfen.(E4)

Ben ne kadar iyi bir öğretmen olacağım desem de aslında bunu bir sınav belirleyecek. Sonuçta bizi bir sınavla atıyorlar. Aslında atanmayı bekleyen o kadar aday varken sanırım nasıl bir öğretmen olacağımı söyleyebilirim. Atanamamış, işsiz bir öğretmen.(E19)

Aslında bilgi olarak çok eksikim yok ama uygulama anlamında eksiklerim olduğunu biliyorum. Öğrencilerimle bulduğumda birçok açığım olduğunu göreceğimi de biliyorum. Aslında teoriyi pratiğe dönüştürmekte problem yaşıyorum. Bu nedenle eksikleri olan bir öğretmen olacağım ilk başlarda. Ama mesleğimi seviyorum. Bu nedenle zamanla bu eksiklerimi kapatabileceğime inanıyorum. (K50)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirecek olursak öğretmen adayları üniversitede aldıkları eğitim ve öğretimi mesleki yeterlilikleri için yetersiz görmekte ve mesleki yeterlilikleri için aldıkları derslerden ve öğretim elemanlarından daha fazla beklenti duymaktadırlar, demek mümkündür. Ayrıca öğretmen adaylarının, programları içerisinde gördükleri derslerin uygulama ağırlıklı, ders içeriklerinin uygulama sahasına uygun, öğretim elemanlarının da daha fazla örnek gösteren, onları her anlamda mesleğe hazırlayan, ders işleme ve değerlendirme sistemlerinin daha işe yarar şekilde düzenlenmesini bekledikleri söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerine genel olarak baktığımızda bir takım kaygı ve olumsuz düşüncenin yanı sıra adayların Sosyal Bilgilerin doğasına uygun beklentiler içerisinde olması ve bu doğrultuda öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu görüşleri olduğunu söylemek mümkündür.

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerinden öncelikle olumsuz olarak ifade ettikleri düşüncelerini değerlendirmek gerekirse, çalışma grubundaki tüm adayların mesleğe atanma kaygısı taşıdıklarını söylemek mümkündür. Bu kaygılarını aldıkları eğitimi değerlendirmelerini istediklerinde, programlarındaki dersler hakkındaki görüşlerinde ve "atanamayan / işsiz" bir öğretmen olacağım şeklindeki ifadelerinde dile getirmişlerdir. Örneğin Sosyal Bilgiler programının çok disiplinli yapısı onların kendilerini yetiştirmeleri için olumlu bir yön olarak ele alınırken aynı zamanda Kamu Personeli Seçme Sınavı'nda (KPSS) her alandan soru gelmesinin onları zorlayacağı endişesi de oluşturmaktadır. Nitekim Gökçe (2010) araştırmasında öğretmen atamalarında yaşanan sorunların, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının derslere yönelik tutumlarını olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Yılmaz (2009) ise lisans düzeyinde Sosyal Bilgiler eğitiminde görülen sorunları tespit etmeyi amaçladığı çalışmada, öğretmen atamalarında tek ölçüt olarak KPSS sonuçlarının kullanılmasının öğretmen adaylarının fakülte'deki dersleri ihmal etmelerine yol açarak hem öğrenmelerini hem

de psikolojilerini olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Çelikkaya da (2011) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde sınıfta zamanı etkili ve doğru kullanma becerilerini geliştirme yönünde beklentilerinin alt düzeyde kalmasını, öğretmenlik uygulaması dersinin KPSS sınavı öncesine denk gelmesinden kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. Yine Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile yapılan diğer bir çalışmada Ermiş, Uygun ve İnel (2010), mevcut öğretmen seçme uygulamasının hazırlık sürecindeki kaygı ve sınava hazırlanmak için daha fazla zaman harcama isteği, Okul Deneyimi dersinin bazı öğretmen adayları tarafından KPSS sürecinin olumsuz etkilenmesi şeklinde algılanmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının aldıkları dört yıllık eğitimi değerlendirmeleri istendiğinde sınav kaygısının düşüncelerini önemli ölçüde olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür.

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerinden olumsuz olarak ifade ettikleri diğer bir konu ise öğretim elemanları ile ilgilidir. Öğretmen adayları bölümlerinde yeterli öğretim elemanının olmamasını ve bu nedenle başka bölümlerden derse giren öğretim elemanları ile derslerin verimli geçmediğini, derslerine giren öğretim elemanlarının ders işleme yöntemlerinin ve sınav değerlendirme sistemlerinin yetersiz olmasını ve öğretim elemanları ile iletişim sorunu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmen adayları, derslerle ilgili sorunların da genellikle öğretim elemanlarının yaklaşımları üzerine yaşandığını düşünmektedirler. Örneğin önemli gördükleri derslerin içeriğinin doldurulamamasına, derslerin ödevle geçiştirilmesine, uygulamalı derslerde bile yeterince aktif öğrenmeye yönelik örnek görememelerine, öğretmenlik uygulamasının teorik anlamda işlenmemesine, seçmeli derslerin yeterince olmamasına / seçtirilmemesine, içeriğinin doldurulamamasına ve seçmeli derse uzmanının gelmemesine yönelik olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın bulguları, Yılmaz'ın (2009), öğretim elemanlarının geleneksel öğretim yöntemlerini çok sık kullandıkları, öğretim teknolojilerini derse yeterince entegre etmedikleri ve yapılandırmacı yaklaşımın teoriden uygulamaya geçirilmesine ilişkin yeterli model davranışlar sergilemedikleri yönündeki bulguları ile paralellik taşıdığı söylenebilir. Ayrıca Dikici, Yavuzer ve Gündoğdu (2006) çalışmalarında, Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunlarının, öğretim elemanlarının kullandığı öğretim yöntemlerinin ilgilerini çekmediğini söylemişler ve alanında uzman ve dersi okutmaya yeterli kişilerin ders vermesi yönünde önerilerde bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Akkuş (2014) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ölçme-değerlendirme etkinlikleri hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla yürüttüğü çalışmada, öğretmen adaylarına yöneltilen "eğitim öğretim hayatınızda yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ölçme-değerlendirme etkinlikleri ile karşılaştınız mı?" sorusuna öğretmen adaylarının %76'sı karşılaşmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Baştürk (2011) ise matematik öğretmenliği adaylarının eğitim fakültesindeki derslerin içerik ve işleniş konusundaki yorumlarını aldığı çalışmada, öğretim elemanlarının ısrarla yapılandırmacı yaklaşımdan bahsetmelerine ve adaylardan yapılandırmacı olmalarını istemelerine rağmen kendileri bu konuda örnek olamadıklarını ve ağırlıklı olarak öğrenciler tarafından yapılan sunumlar yoluyla ders işlediklerini ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının performanslarının verilen ödevlerle ölçülmesinin geribildirim verilmemesi, çok genel olması, öğretim elemanının yeterince danışmanlık yapmaması, öğretim elemanları arasında ölçme ve değerlendirme yaklaşımı bağlamında farklılıklar olması ve bu durumun adaylar arasında eşitsizliğe neden olması olumsuz yönde eleştirilmiştir. Şahin ve Balkar (2007) ve Artut ve Bal'ın (2005) araştırmaları da öğretim elemanlarının öğretim süreçlerinde en fazla düz anlatım ve öğrenciye anlatırma yolunu seçtiklerini göstermiştir. Sınıf öğretmenliği ve Fen Bilgisi öğretmen adayları ile çalışma yapan İltar de (2014), öğretim elemanlarının

çoğunluğunun geleneksel yöntem ve teknikleri kullandığını ortaya koymuştur. Ayrıca Özkan ve Şahbaz (2011) Türkçe öğretmeni adayları ile yaptıkları çalışmalarında öğretim elemanlarının yöntem ve teknik kullanmamasına, derslerin ezberci mantıkla verilmesine, konu anlatımlarını öğrencilerin yapmasına ve öğretim elemanların ilgisizliği yönünde yapılan eleştirileri ortaya koymuşlardır. Şahin, Kartal ve İmamoğlu (2013)'da Okul Öncesi Eğitimi öğretmen adaylarının, programlarının uygulama boyutunun eksiklik olduğunu ve teorik içeriğin fazla olduğunu, seçmeli derslerin ilgili anabilim dalı tarafından belirlenerek zorunlu olarak seçimin yaptırıldığını, derslerde kullanılan yöntemlerin uygun olmaması ve programın öğretmen adaylarını mesleğe yeterli düzeyde hazırlayamadığı görüşünde olduklarını ortaya koymuşlardır.

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerinden olumsuz olarak ifade ettikleri diğer bir konuda teorik derslerin fazla, uygulamalı derslerin az ve yetersiz olması üzerine olmuştur. Öğretmen adayları ayrıca derslerin dönemlere dağılımına, fazla detay içerdiği için gereksiz gördükleri derslere, seçmeli derslerin yeterince olmamasına, adı içeriği ile uyuşmayan derslere ve derslerde alan gezisinin yapılmaması yönünde gördükleri eksikliklere değinmişlerdir. Baştürk (2011)'te araştırmasında öğretmen adaylarının derslerde fazla teorik bilgi verilmesine karşın çok az uygulama yapıldığını, bu nedenle derslerin içeriğinin belirsiz ve hatta bazı derslerin gereksiz olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. Kılıç ve Acat (2007) araştırmalarında sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının, öğretmenlik formasyon derslerinin konu alanı derslerine göre daha gerekli olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. Şahin ve Kartal (2013) da sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının bazı dersleri gereksiz bulduklarını, öğretmenlik mesleğine yönelik etkililiğinin sınırlı olduğunu ve bazı derslerin yanlış dönemlerde verildiğini düşündüklerini ortaya koymuştur. Özkan ve Şahbaz (2011) da Türkçe öğretmeni adayları ile yaptıkları çalışmalarında, öğretmen adaylarının bazı derslerin uygun dönemlerde verilmemesi, derslerin içeriklerinin gereksiz ayrıntı içermesi ve ders içeriklerinin işlevsel olmaması yönündeki değerlendirmelerini ortaya koymuşlardır. Aytaç (2014) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, çalışma grubundaki öğretmen adaylarının gezi gözlem metodunu eğitimleri süresince hiç görmemiş olduğunu, bunun da okullarda eğitimler eşliğinde yapılan gezi-gözlem faaliyetlerinin yeterli oranda gerçekleşmediğini gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca Küçükahmet (2007), öğretmen yetiştirme programlarında bazı öğretmenlik lisans programında bir, hatta iki seçimli dersin yer aldığı; kiminde ise herhangi bir seçimli dersin olmadığı, bütün derslerin zorunlu olduğunu vurgulamıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre genel olarak öğretmen adayları, öğretmenlik uygulaması ve uygulamalı dersleri programları içerisinde mesleki gelişimlerine en fazla katkısı olan ve sayılarının artmasını istedikleri dersler olarak göstermektedir. Fakat bazı öğretmen adayları uygulamalı dersler için bir takım aksaklıklar ve uygulamada eksikler olduğunu düşündüklerini dile getirmişlerdir. Araştırmalara baktığımızda uygulamalı derslerle ilgili hem olumlu hem de olumsuz yönde değerlendirmelere rastlamak mümkündür. Örneğin bu çalışmada öğretmen adayları drama dersinin kişisel ve mesleki gelişimine olumlu katkılarını dile getirmişler fakat drama dersinin son sınıf yerine daha önceki yıllar verilmesinin daha uygun olduğunu söylemişlerdir. Araştırmalar da Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, drama dersinin hem mesleki gelişimlerine hem de kişisel gelişimlerine katkı sağladığı şeklinde olumlu görüş belirttiklerini göstermektedir (Yılmaz, 2013; Tarman & Kuran, 2011). Özkan ve Şahbaz (2011) da Türkçe öğretmenliği adayları ile yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının drama dersini işlevsel bulduklarını fakat son sınıf yerine daha önceki yıllarda verilmesinin daha uygun olduğu yönünde görüş bildirdiklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca Ermiş, Uygun ve İnel

(2010), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersinin yararlı olduğunu düşündüklerini ortaya koymuşlardır. Farklı öğretmen adayı grupları ile yapılan çalışmalar da öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerini öğretmenlik tecrübesi açısından yararlı gördüklerini göstermektedir (Oğuz, 2004; Gürbüz, 2006; Demircan, 2007; Özyay-Köse, 2014).

Öğretmen adayları uygulamalı dersler ile ilgili genel olarak olumlu görüş bildirmişler ve lisans eğitimlerinde yaşadıkları “en iyi örnek” olarak göstermişlerdir. Fakat bazı öğretmen adayları ise öğretmenlik uygulaması ve uygulamalı derslerin amaca hizmet etmediği, uygulamaların eksik kaldığı ve okuldaki uygulamalara / öğretmenliğe kendilerini hazırlamadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırmalara baktığımızda da örneğin Küçükkoğlu, Korkmaz, Köse ve Taşgın (2014), sınıf öğretmenliği adayları ile yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersini olumlu değerlendirmelerine karşın, yaptıkları uygulamaların dersin amaçlarına yeterince hizmet etmediğini düşündüklerini ortaya koymuşlardır. Yılmaz ve Tepebaş (2011) mesleğe yeni başlayan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptığı görüşmelerde bazı katılımcıların lisans öğrenimlerinin kendilerini öğretmenlik mesleğine hazırlama açısından yeterli bulmadıklarını, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması gibi uygulamalı lisans derslerinin etkisiz olmasından dolayı öğrencilikten öğretmenlik mesleğine geçiş sürecinde teorik bilgilerini gerçek sınıf ortamında pratiğe aktarmada güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Taş (2004) araştırmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartları ve bu standartların fakültelerde gerçekleşme durumunu inceldiği çalışmasında öğretim elemanları ve öğretmen adaylarının programın toplumsal ve kurumsal ihtiyaçlara cevap verdiğini ancak, öğrencinin temel ihtiyaçlarına cevap vermediğini düşündükleri görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğretmen adayları standartların önem derecesini yüksek, gerçekleşme durumunu düşük olarak değerlendirmişlerdir. Erişen (2001) tarafından yapılan çalışmada da eğitim programının amaç ve içeriği ile ilgili standartlar öğretmenler ve öğretim elemanları tarafından önemli bulunmuş ancak bu standartların fakültelerde gerçekleştirilme derecesi yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler adayları ile yaptığı çalışmada Güven (2004), öğretmen adaylarının, fakültedeki Sosyal Bilgiler alanındaki derslerin ve okul uygulamalarına ilişkin verilen bilgilerin gerçek okul durumlarını yeterince temsil etmediği yönündeki olumsuz eleştirilerini ortaya koymuştur. Erdemir (2007) ise çalışmasında Fen Bilgisi öğretmen adaylarının okullarda uygulama derslerini başarı ile tamamlamalarına rağmen, bu derslerin kendilerini gerçek ortamlara hazırlayamadığı, hizmet öncesinde yaptıkları öğretmenlik uygulamalarının pek ciddiye alınmadığı noktasında düşüncelere sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca Şahin ve Kartal (2013) sınıf öğretmenliği programını değerlendiren öğretmen adaylarının, mesleki gelişime yönelik derslere ağırlık verilmesi gereğini ve uygulamaya yönelik derslerin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programı üzerine düşüncelerinden olumlu yönde olanlarına baktığımızda ise alanlarının genel kültürlerine olan katkısı ve Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin iyi vatandaş yetiştirme hedefinin önemi üzerine olduğunu görmekteyiz. Alanlarının çok disiplinli olmasını atanmaları için geçmeleri gereken sınavdan daha zor ve fazla soru gelecek endişesi ile olumsuz olarak görenlerin yanında bunu mesleki ve kişisel gelişimleri için olumlu değerlendirenler de olmuştur. Öğretmen adayları ayrıca lisans eğitimleri boyunca gördükleri dersler hakkındaki olumlu görüşleri içinde alanlarının günlük hayatla ilişkilendirilebilmesini ve kültürel miras aktarımını sağlamasını da göstermişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları programları içerisinde seçmeli derslerin daha çeşitli, amaca uygun ve kendi seçimleri ile alabilecekleri dersler olmasını istediklerini dile getirmişler ve mesleki ve kişisel gelişimlerine yönelik dersler önermişlerdir. Açılmasını önerdikleri ders içeriklerine

baktığımızda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ve kendi alanlarına yönelik inançları olduğunu ve Sosyal Bilgilerin doğasını anladıklarını söylemek mümkündür. Öğretmen adayları atanma sistemi ve gördükleri olumsuz örneklerin etkisi ile gelecekteki öğretmen profillerini olumsuz yönde yansıtsalar da adayların büyük kısmının mesleki yaşantılarında kendilerini iyi bir noktada gördükleri ve öğretmenlik mesleğine karşı olumlu görüşleri olduğu söylenebilir. Araştırmalar da öğretmen adaylarının öğretmen yeterlilikleri açısından kendilerini iyi derecede değerlendirdiklerini göstermektedir (Özbek & Aytakin, 2003; Seferoğlu, 2004).

Günümüzde ülkemizde öğretmen adayları öğretmen seçme süzgeci diyebileceğimiz bir sınavla göreve başlamaktadır. Bu da öğretmen adaylarında bir kaygı oluşturarak programlarına başladıkları ilk yıllardan itibaren motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Öncelikle bu araştırmanın sonuçları da göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının atanma kaygılarını giderme yolları üzerine düşünülmesi gerektiği önerilebilir. Öğretmen adaylarının meslek yaşantıları için kendi belirledikleri öneriler dikkate alınmalıdır. Birçok araştırmada da dile getirilen hususlardan öncelikle üniversitede derslerin işleniş, öğretim elemanlarının öğretmen adaylarının beklentilerini karşılayabilecek yönde kendilerini değerlendirmesi, yerinde olacaktır. Öğretmen adaylarının derslerin uygulamaya ve kendilerini mesleğe hazırlamaya yönelik beklentileri cevap bulmalıdır. Özellikle Sosyal Bilgiler asla dört duvar arasında öğretilen bir ders değildir. Örneğin alan gezilerinin Sosyal Bilgiler öğretmenlerimizin vazgeçilmez araçlarından biri olmasını isterken onları yetiştirirken tek bir örnek bile göstermemek büyük bir çelişkidir. O nedenle lisans programındaki derslerin yapılışında içerikleri ve uygulamaya dönüklüğü sorgulanmalıdır. Ayrıca öğretmen adaylarının derslerin programdaki yeri ile ilgili beklentileri de gözden geçirilebilir. Çünkü dördünü sınıf sonunda hazırlandıkları sınav dolayısıyla onları mesleğe doğrudan hazırlayan dersler gereken ilgiyi alamamaktadır. Atanma sistemini değiştiremiyorsak bari öğretmen adaylarımızın yerinde olan bu beklentilerini göz ardı etmemeliyiz.

Türk eğitim tarihi, öğretmen yetiştirme bakımından köklü bir geçmişe, zengin bir deneyime sahiptir. Nitelikli öğretmen yetiştirmek için bu zengin deneyim ve birikimden yararlanmak gerekir. Şunu unutmamak gerekir ki, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar, o zamanki yoksulluklar ve yoksunluklar içinde bile öğretmen niteliği üzerinde ısrarla durmuşlardır (Kavcar, 2002; 11,12). Bu ders çıkarmamız gereken önemli bir husustur. Yeni nesil onların eseri olacaksa, öğretmen adaylarının mesleki donanımlarına ve beklentilerine her açıdan itina göstermek yerinde bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- AHRARI, S., OTHMAN, J., HASSAN, S., SAMAH, B. & D'SILVA, J. L. (2013). "Role of Social Studies for Pre-Service Teachers in Citizenship Education." *International Education Studies*, 6(12): 1-8. DOI: 10.5539/ies.v6n12p1.
- AKKUŞ, Z. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yapılandırıcı Yaklaşım Dayalı Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerine İlişkin Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 13-27.
- ARTUT, P. D. & BAL, P. (2005). "İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programının Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi." *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2): 81-90.
- AYTAÇ, A. (2014). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitimlerinde Gezi-Gözlem Metodunun Yeri ve Önemi." *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1 (21): 55-69.
- BARR, R., BARTH, J.L. & SHERMIS, S.S. (1978). *The Nature Of The Social Studies*. California: ETC Publications.

- BARTH, J.L. & DEMİRTAŞ, A. (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. YÖK, Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi. Ankara.
- BAŞTÜRK, S. (2011). "Matematik Öğretmen Adaylarının Eğitim Fakültesindeki Eğitim-Öğretim Sürecini Değerlendirmeleri." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1): 58-94.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. & DEMİREL, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÇELİKKAYA, T. (2011). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Beklentileri ve Bu Beklentilerin Karşılama Düzeyleri." *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2): 1-18.
- ÇELİKKAYA, T. & ÖZTÜRK DEMİRBAŞ, Ç. (2013). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlere İlişkin Görüşleri." *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 527-556. *Doi number: http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1617*
- ÇELİKÖZ, N. & ÇETİN, F. (2004). "Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarını Etkileyen Etmenler." *Milli Eğitim Dergisi*, 162: 160-167.
- DEMİRCAN, C. (2007). "Okul Deneyimi II Dersine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi (Mersin Üniversitesi Örneği)." *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2): 119-132.
- DİKİCİ, A., YAVUZER, Y. & GÜNDOĞDU, R. (2006). "Eğitim Fakültesi Mezunlarının Eğitim Bilimleri Derslerine İlişkin Görüşleri (Niğde Üniversitesi Örneği)." *Milli Eğitim Dergisi*, 172: 250-262.
- ERDEMİR, N. (2007). "Mesleğine Yeni Başlayan Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Şikâyetleri." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22):135-149.
- ERDEN, M. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- ERİŞEN, Y. (2001). *Öğretmen Yetiştirme Programlarına İlişkin Kalite Standartlarının Belirlenmesi ve Fakültelerin Standartlara Uygunluğunun Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ERMİŞ, H., UYGUN, K. & İNEL, Y. (2010). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi II Dersi Etkinliklerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi." *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* 11-13 November, Antalya-Turkey.
- ERSOY, A. F. (2007). *Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- GÖKÇE, N. (2010). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları." *NWSA (e-Journal of New World Sciences Academy)*, 5(4): 2071-2083.
- GÜL, H. E. & ÇEVİK, B. (2014). 2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması. İş Bankası Yayınları. Erişim tarihi: 18 Ekim 2014, http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_03_2012.pdf
- GÜRBÜZ, N. (2006). "Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi I ve II Dersleriyle İlgili Algıları." *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(32): 67-72.
- GÜVEN, İ. (2001). "Öğretmen Yetiştirmenin Uluslararası Boyutu." *Milli Eğitim Dergisi*, 150: 2-28. Erişim tarihi: 18 Ekim 2014, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/guven.htm
- GÜVEN, İ. (2004). "Sosyal Bilgiler Alan Öğretmen Adaylarının Okul Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 271-299.

- GÜVEN, İ. (2005). "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Meslekî Gelişim ve Yeterlikleri." *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 60. Erişim tarihi: 18 Ekim 2014, <http://www.sosyalbilgiler.biz/forum/b42/sosyal-bilgiler-ogretmenlerinin-mesleki-gelisim-ve-yeterlikler/>
- İLTER, İ. (2014). "Öğretim Elemanlarının Kullandığı Yöntem ve Tekniklere İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35): 562-575.
- KAVCAR, C. (2002). "Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(1-2): 1-14.
- KILIÇ, A. & ACAT, M. B. (2007). "Öğretmen Adaylarının Algularına Göre Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Derslerin Gerekliklik ve İşe Vuruluk Düzeyi." *Sosyal Bilimler Dergisi*, 17: 21-37.
- KÜÇÜKAHMET, L. (2007). "2006 - 2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi." *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (2): 203-218.
- KÜÇÜKOĞLU, A., KORKMAZ, Z. S., KÖSE, E. & TAŞGIN, A. (2014). "Öğretmen Adaylarının Toplum Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir İnceleme." *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17): 1-26.
- LANAHAN, B. K. & YEAGER, E. A. (2008). "Practicing Teachers as Elementary Social Studies Methods Instructors: Issues in Preparing Preservice Elementary Teachers." *Social Studies Research and Practice Journal*, 3(2): 10-27.
- MILES, M. B. & HUBERMAN, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- NCSS (National Council for Social Studies) (1994). *Expectations For Excellence: Curriculum Standards For Social Studies*. Washington, DC: Author.
- OĞUZ, A. (2004). "Okul deneyimi-I Dersinin Öğretmen Adayları Üzerindeki Etkileri." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11.
- OWENS, W. T. (1997) "The Challenges of Teaching Social Studies Methods to Preservice Elementary Teachers." *The Social Studies*, 88(3): 113-120, DOI: 10.1080/00377999709603757
- ÖZAY KÖSE, E. (2014). "Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Derslerine Yönelik Öğrenci ve Öğretmen- Öğretim Elemanı Tutumları (Erzurum Örneği)." *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22: 1-17.
- ÖZBEK, Z. T. & AYTEKİN, F. (2003) "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakış Açuları ve Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Memnuniyet Durumları Üzerine Bir Araştırma." *Çağdaş Eğitim*, 295: 31-39.
- ÖZKAN, B. & ŞAHBAZ, N. K. (2011). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Alan Derslerinin İşlevselliğine Yönelik Görüşleri". *Sakarya University Journal of Education*, 1(1): 32-43.
- SCHUG, M. C., TODD, R. J. & BERRY, R. (1984). "Why Kids Don't Like Social Studies." *Social Education*, 48: 382-87.
- SEFEROĞLU, S. S. (2004). "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Yeterlilikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26: 131-140.
- SHAUGHNESSY, J. M. & HALADYNA, T. M. (1985). "Research on Student Attitude Toward Social Studies." *Social Education*, 49: 692-95.
- ŞAHİN, Ç. & KARTAL, O. Y. (2013). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programı Hakkındaki Görüşleri." *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1): 164-190.

- ŞAHİN, Ç., KARTAL, O. Y. & İMAMOĞLU, A. (2013). "Okul Öncesi Öğretmen Yetiştirme Programı Hakkında Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Görüşleri." *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 14(1): 101-118.
- ŞAHİN, S. & BALKAR, B. (2007). "Türk Dili ve Edebiyatı Öğrencilerinin Tezsiz Yüksek Lisans Programına İlişkin Görüşleri." *Ege Eğitim Dergisi*, 8(1), 89-112.
- TARMAN, B. & KURAN, B. (2011). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aldıkları Drama Dersinin Mesleki ve Kişisel Gelişimlerine Yönelik Katkıları." *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 85-100.
- TAŞ, A. M. (2004). "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28-54.
- TED [TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ] (2009). *Öğretmen Yeterlilikleri: Özet Rapor*. TED: Ankara.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- YILMAZ, K. (2009). "Lisans Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretmen Adaylarının Görüşleri." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 31-53.
- YILMAZ, K. & TEPEBAŞ, F. (2011). "İlköğretim Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri." *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1): 157-177.
- YILMAZ, S. (2013). "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Yöntem Olarak Dramanın Kullanımına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri." *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2): 123-145.
- ZHAO, Y. & HOGE, J. D. (2005). "What Elementary Students and Teachers Say about Social Studies." *The Social Studies*, 96(5): 216-221 <http://dx.doi.org/10.3200/TSSS.96.5.216-221>